

Tereza Machová: Prostorová analýza osídlení ve středním Polabí v období eneolitu. Labe jako důležitý akulturační koridor. Katedra archeologie FF UHK, Hradec Králové 2016. 164 strany textu (s. 11-65 vlastní text), v příloze 15 Map, 9 Obr., 12 Grafů.

V úvodu autorka stručně popisuje cíl a postup práce. Vymezení studovaného území na okresy NB, KO a KH je problematické. Za střední Polabí se klasicky považuje území mezi Jaroměří a Mělníkem, a Čáslavsko (Podoubraví) k němu již v zásadě nepatří. Důvody ani preference administrativní hranice nejsou vysvětleny.

Kap. 3 popisuje přírodní prostředí studované oblasti. Text je místy příliš dlouhý a podrobný, přičemž autorka vychází ze zastaralé literatury (*Demek a kol. 1965*) – pohled na geomorfologické členění ČR se vyvíjí (nejnověji *Bína, J. – Demek, J. 2012: Z nížin do hor – Geomorfologické jednotky České republiky*. Academia Praha.) Svazek *Zeměpisného lexikonu ČSR Vodní toky a nádrže* vyšel 1984 (v seznamu literatury chybně 1983) a V. Vlček byl redaktorem, nikoli jediným autorem; kapitola o vodstvu by měla alespoň stručně pojednávat o vodním režimu a průtoku jednotlivých vodních toků, jejich délky a nadmořské výšky ústí nejsou tak podstatné. Chybí zmínka o vývoji toku Labe, který určoval charakter většiny sledovaného území; pro inspiraci a pochopení kontextu měla autorka aspoň nahlédnout do článku D. Dreslerové o labské nivě (PA 86/1995). U vodstva je pak nezbytné pracovat s historickými mapami a vzít v úvahu změny, jinak měření vzdálenosti od vodního toku, i tak zatížené nepřesností, vůbec ztrácí smysl. (Níže na s. 58 v kap. 5.2.9 autorka uvádí dokonce vzdálenost lokality od Sánského kanálu, vybudovaného ve středověku, což je ukázkou nekritičnosti a bezmyšlenkovitosti – navíc vzdálenost přes 1 km dalece přesahuje realistickou míru pro zásobování vodou; autorka si až v závěru uvědomuje, že vysoká hladina spodní vody v labské nivě umožňuje budování studní a tedy nezávislost na vodních tocích jako takových). Ke klimatu je aktuální literaturou *Tolasz 2007 Atlas podnebí Česka*. Obecně je dnes vhodné vycházet při popisu přírodních podmínek z internetově dostupných map (geology.cz; maps.nature.cz; když o nich autorka v úvodu hovoří, proč je nevyužívá a necituje i zde?). Studie D. Dreslerové a P. Pokorného z r. 2004 se vztahuje k území mezi Brandýsem n. L. a Mělníkem, autorka se nijak nevyrovnává s otázkou, nakolik je použitelná pro její studované území; výsledky byly také převzaty poměrně nepřesně.

Kap. 4 *Eneolitické osídlení ve středním Polabí* (s. 20-31) vychází z obecné literatury, často však starší až zastaralé (kap. 4.2-??), a často dosti jednostranně. Není zřejmé, proč autorka nečerpala z aktuálních prací (Praha pravěká, APČ). Text je nesystematický, kapitoly nenavazují. Považovala bych za vhodné začít sledem doložených kultur, který je zařazen až v rámci kap. 5 *Sídelní a pohřební aktivity ve středním Polabí*. Zde autorka předkládá přehled osídlení a nálezů po jednotlivých etapách eneolitu a kulturách, avšak opět podle citací čerpá obecnější informace často pouze ze starší literatury bez revise – anebo vycházela i z nové literatury, avšak necituje ji, což by bylo horší. Kombinuje také nekriticky informace a názory ze starší a novější literatury bez reflexe vývoje poznání (to je zvláště nápadné u společenských a hospodářských poměrů). „Chatu z Klučova“ již před časem M. Vávra nově přehodnotil jako reliktní opevnění (Vávra 2005 AVSČ 9/1), E. Neustupný (APČ 4, 43) ji a objekt z Třebestovic řadí do kontextu „předmegalitických hrobových staveb“ – bez ohledu na názor to mělo být v práci reflektováno. Soupis lokalit na s. 37-38 působí rozpačitě – je nepřehledný a není k němu žádný komentář; proč ale je seznam lokalit s odkazem na číslo katalogu a mapy jen u některých kultur? Shrnutí je sestaveno opět z literatury, nevychází z vlastních zjištění. Kap. 5.5 *Hroby a pohřebiště v oblasti středního Polabí z období eneolitu* je pojata obdobně. Kap. 5.2.10 *Rozbor pohřebních aktivit v eneolitu* obsahuje rámcový přehled a detailní popis vybraných hrobů (Třebestovice), pak se však autorka – v souladu s podnázvem kapitoly (*pohřbívání, vybavení hrobu, popis nálezů, náboženské představy a rituály*) – rozepisuje o nálezech neprofánní povahy, a to v širokém obecném kontextu včetně hypotetických interpretací náboženských představ.

Kap. 6. *Závěr* (s. 63-65) vychází zčásti z premis převzatých z literatury, zčásti z výsledků vlastních rozborů. Text bohužel působí spíše zmateně. O Labi a akulturaci se zde mluví namátkou a spíše z potřeby je někam vložit, přičemž akulturaci jako takové (jak teoreticky, tak konkrétně v eneolitu) se autorka v práci nevěnovala vůbec a zjevně si ani neujasnila podstatu tohoto procesu. Příklady lokalit jsou uváděny nesystematicky, nevysvětluje se, jak tyto lokality dokládají které tvrzení – v předchozím textu to totiž autorka také podrobněji neřeší. Sumarisace výsledků analýzy vztahu k přírodnímu prostředí je mechanická, až na výjimky autorka ze zjištění nevyvozuje závěry o povaze a vývoji osídlení (globálně ani lokálně).

Katalog výzkumů a nálezů (kap. 7, s. 66-151) je uveden sdělením, že nebyl převzat (což by věcně nebylo stejně možné, na údajích je bohužel vidět, že převzaty vesměs jsou, a to bezmyšlenkovitě), ale na tomto místě by měl být spíše komentář ke struktuře katalogu a hesel, vysvětlení jednotlivých položek atd. Administrativní obec nemá smysl uvádět, referenční jednotkou je k. ú. Chybí jednoznačné určení lokality

(pomístní jméno apod.). Zde se projevuje hlavní problém: hesla nepatří lokalitám, nýbrž v závislosti na ADC „archeologickým akcím“. Pak je ovšem databáze pro účely takto zadané práce zcela nepoužitelná. Položky mají nelogické pořadí, struktura často není dodržena, což vede k nevyrovnanosti. V rubrice Nález je zařazeno i datování, které má být samostatně (přičemž je nesmyslné uvádět, že jde o eneolitické nálezy), a někdy i zbytečně dlouhé komentáře a nepodstatné údaje (č. kat. 4). Samostatně by měla být i kultura. Naopak je často samostatná položka Objekt, evidentně podle ADC, jinde jsou naopak údaje o nemovitých nálezech v rubrice Nález. Autorka sice sleduje sklon svahu, ale nikoli již jeho orientaci (ke světové straně, k vodnímu toku). Při sestavování katalogu by bylo vhodné přihlídnout také ke Státnímu archeologickému seznamu ČR (isad.npu.cz), ačkoli pro toto území není bohužel pravidelně aktualizován; FF UHK má s NPÚ smlouvu o využití těchto dat. Není vhodné členit heslo katalogu odrážkami.

Autorka z neznámého důvodu vyrobila z hierarchického systému číslování kapitol jakýsi hybrid s mimořádnými čísly podkapitol „4.4.4a“ a s nečíslovanými oddíly (*Časný eneolit* a d.), takže se princip systému, umožňující přehledné členění textu a snadné odkazování, poněkud vytratil. Místy je nesprávné odkazování na ilustrace – odkazuje se přes číslo obrázku.

Jazyk práce je většinou na přijatelné úrovni, některá místa však vyžadují přeformulování kvůli nesrozumitelnosti nebo zmatenému zacházení s pojmy. Práci chybí závěrečné přečtení a redakce. Frázovitá vyjádření, někdy až nelogická, šroubované obraty a scientistní výrazy souvisí zřejmě se snahou o vědecký projev; místy se tak objevují nelogické a zmatené věty (např. s. 12: „Všechny vzniklé lokality z okresů byly vytvořeny v programu Microsoft PhotoDraw do přehledných map, rozdělených podle jednotlivých období“; s. 36, kap. 5.1.4, 1. odst.; s. 43: „Pouze v zásypu střepů se našly lastury a mazanice“; aj.), chyby v interpunkci (čárky, příp. dvojtečky na nepatřičných místech). Styl vůbec působí místy neohrabaně, je třeba více číst kvalitní (nejen odbornou) literaturu. Lze vytknout nepatřičné „jedná se o“ ve smyslu „jde o“, neustálé a nadměrné používání slova „oblast“, většinou zbytečně, chybné pádové tvary (s. 16: „do oblasti vesnice Molitorov“; „díky budování střelnice byly na vrchu Cimburk provedeny první výzkumy E. Lemingerem, které ... doložily“; aj.), nadměrné používání trpného rodu a neosobních vazeb i v nevhodných situacích, chybné vazby vůbec (předložka „na“ místo správných; s. 44: „nasvědčuje však pro intenzivní zemědělství“), s. 27-28 „jejími vlastníky byli vedoucí společenské vrstvy“ (??); násilně osamostatněné věty vedlejší a věty neúplné, dále chyby ve jménech, názvech a cizích slovech (s. 11: „Záznamů výzkumů v Čechách“ (tj. BZO-VVČ); s. 16: „rentziny a parentziny“; s. 21 „Na kopě/klopě“; s. 26 „termofakty“; s. 27 „starý a mladý eneolit“, aj. Nežřídká se vyskytují překlady. Autorce zřejmě není jasný význam některých termínů (katastrální území, atribut, doprava/transport); pojem „kultura“ zaměňuje s osídlením a lokalitami.

Citace nejsou zcela v souladu se standardem PA, přestože studenti by jej měli ovládat. Seznam literatury (13 stran) místy nemá abecední pořádek. Odkazy v textu jsou nestandardní (číslo stránky se nepíše kursivou, mezi jmény autorů je pomlčka; řadíme je chronologicky od nejstaršího) a vyskytují se v nich chyby. Opakovaně se vyskytují tvrzení a údaje evidentně vycházející z literatury, u nichž však zdroj není citován. Kumulované citační odkazy k delším partiím jsou principiálně nevhodné, každý odkaz má následovat za příslušným převzatým údajem či tvrzením, aby byla souvislost nepochybná. Kapitoly v PDČ jsou citovány chybně. Citace není součástí citátů (s. 32). Rozlišení citací týchž autorů písmeny a, b je třeba používat i v odkazech! Internetové mapové aplikace je třeba také standardně citovat. Na ilustrace se odkazuje přes jejich číslo a ne slovním popisem (např. „viz mapa půdních typů středního Polabí“ na s. 47). Zkratky měla autorka sjednotit pro účely své vlastní práce, ne mechanicky přebírat různé od autorů zdrojů.

Přílohy jsou technicky kvalitní, mapy nejsou bohužel dobře koncipovány (roztržitost údajů), mapy 1-3, grafy 4-7 nemají informační hodnotu. Obr. 1-3 nemají bez vazby na distribuci lokalit smysl.

Bakalářská práce Terezy Machové prozrazuje velké množství odvedené práce, které však chybí patřičná forma a hlavně srozumění s vytčenými cíli. Práce není ani v souladu s aktuálním stavem poznání. Není mi známo, zda a jak autorka konzultovala práci se svým vedoucím. Na druhou stranu je třeba konstatovat, že téma bylo postaveno poměrně široce a na bakalářskou práci asi přece jen příliš náročně. Doporučuji vrátit ji k přepracování, přičemž navrhuji k úvaze zúžení tématu – v této fázi zpracovat pouze první polovinu (tj. vztah osídlení k přírodnímu prostředí), a problém významu Labe v kulturních procesech, vyžadující již určitou zkušenost a myšlenkovou vyzrálou, posunout do magisterského studia.